

UVOD

Kad bi se nekim upoređivanjem htjela napraviti razlika između diplomatije drugih grana međunarodnog prava, svakako bi diplomatija bila najplemenitiji i najljepši dio međunarodnog prava. Diplomatsko pravo je sastavni dio međunarodnog javnog prava i sadrži pravila međunarodnog prava koja regulišu odnose u međunarodnoj zajednici, prije svega odnose između država, odnose između država i međunarodnih organizacija i odnose između i u okviru samih međunarodnih organizacija. Nastajanjem država i neke vrste međunarodne zajednice, odnosno svijesti o međusobnim odnosima tih država nastaje i diplomatsko pravo.

Izraz „diplomacija“ potiče od grčke riječi diploma – presaviti, a u svom osnovnom i prvobitnom smislu označavala je akt suverena, ispravu presavijenu nadvoje kojom je strani poslanik dokazivao da istupa u ime i za račun suverena koji ga šalje, dakle ovlaštenje ili punomoćje. U Rimskoj imperiji riječ diploma označavala je da neka osoba ima određeni status ili uživa neke privilegije. Ona je označavala i službene putne dokumente koji su služili za putovanje putevima Imperije. Diplomacija se može shvatiti u širem i užem smislu. U širem smislu, shvata se kao druga riječ za svaku vrstu mirnog održavanja odnosa među nacijama. U užem smislu, to je profesija onih koji se bave vanjskim poslovima jedne države. Diplomacija je širi pojam od diplomatskog prava, jer mnogi pisci je shvataju kao nauku i vještinu istovremeno. Diplomacija je nauka jer spada u međunarodno javno pravo i bavi se poznavanjem pravnih odnosa između država, utvrđivanjem međunarodnih ugovora, konvencija, sporazuma i tome slično. Diplomacija je i vještina, jer pretpostavlja sposobnost uređivanja, upravljanja i praćenja političkih poslova u inostranstvu, na osnovu tradicije, običaja, formalnosti, cjelihodnosti, navike i naročito interesa. Diplomatski odnosi su regulisani pravom iz istog razloga iz koga su regulisane i druge oblasti ljudskih aktivnosti, dakle, iz opšteprihvaćene činjenice da se jedino na taj način može osigurati odgovarajuće ponašanje. Uspostavljanje diplomatskog prava je zasnovano na želji država da se njihovi diplomatski odnosi zasnivaju na stabilnoj i uređenoj osnovi. Pravno regulisanje odnosa među suverenim državama koje potencijalno mogu doći u sukobe daje osjećanje sigurnosti.

Jedan od iskonskih principa međunarodnog prava od fundamentalnog značaja za normalno održavanje veza i odnosa među državama jeste neprikosnovenost diplomatskih predstavnika. Pojmovi diplomatski imunitet i diplomatske privilegije se uzajamno prepliću i teško ih je u potpunosti razdvojiti. Diplomatski imunitet i privilegije predstavljaju skup povlastica koje međunarodno pravo priznaje diplomatskim predstavnicima radi neometanog vršenja funkcije diplomatske misije. Ustanova diplomatskog imuniteta vuče svoj korijen iz pradavnog običaja nepovrijedivosti ličnosti stranog poslanika. Otuda, diplomatski predstavnik ne može biti podvrgnut hapšenju ili pritvoru i oslobođen je svake krivične, građanske i upravne jurisdikcije države kod koje akreditovan. Ista se prava priznaju i članovima njegove porodice. Administrativno i tehničko osoblje diplomatske misije uživa imunitete prilikom obavljanja službenih dužnosti. Pod imunitetima se podrazumijeva u prvom redu oslobođenje, odnosno izuzeće u međunarodnom pravu u konkretnom slučaju od jurisdikcije organa države prijema. Diplomatske privilegije, odnosno povlastice se sastoje u oslobađanju diplomatskog predstavnika plaćanja svih poreskih, carinskih i drugih finansijskih dažbina, predviđenih unutrašnjim propisima države

prijema. To su razne pogodnosti koje se daju diplomatskim misijama i njihovom osoblju u državi prijema.

U širem smislu posmatrano, i imuniteti su jedna vrsta privilegija, mada povlašćeni položaj diplomatske misije i njenog osoblja proizlazi iz prava na izuzeće od domaće jurisdikcije. Prema nekim autorima pojam „imunitet“ je mnogo uži od pojma „privilegije“. U teoriji se ističe da se diplomatski imuniteti daju po pravilima međunarodnog prava i oni pogađaju i dotiču suverenost države prijema, dok privilegije većim dijelom zavise od unutrašnjeg prava države prijema. Prema nekim autorima, privilegije zavise uglavnom od države koja ih daje, a za druge autore imuniteti i privilegije su ekvivalentni i počivaju na međunarodnom pravu. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, koja je najvažniji akt koji reguliše pitanje privilegija i imuniteta, podržava kompromisno rješenje u pogledu pomenutih razlika imajući u vidu njihov osnov i domet. Razlika između privilegija i imuniteta je u tome što privilegije imaju osnov u međunarodnom pravu, što je i slučaj sa najvećim, ali ipak ne i svim privilegijama. Ostale privilegije zavise od unutrašnjeg zakonodavstva države prijema, nisu obavezne i više su izraz kurtoazije. U teoriji se odomaćio izraz privilegije i imuniteti po kojima se podrazumijeva sistem mjera kojima se obezbjeđuje zaštićen položaj organa diplomatskog opštenja i diplomatske misije kao cjeline. Privilegije i imuniteti su ustvari derogacija primjene zakona i propisa države prijema, pod koje diplomatski predstavnici potpuno ne potpadaju. S druge strane zabranjena je svaka zloupotreba privilegije i imuniteta diplomatskih predstavnika, pa su oni obavezni poštovati zakone i propise države prijema i ne miješati se u unutrašnje poslove te države. Cilj diplomatskih privilegija i imuniteta jeste da se obezbjedi uspješno izvršenje funkcija diplomatskih misija, a ne da se daje prednost pojedincima. To nisu lična prava zaštićenih pojedinaca, nego je to pravo države da od druge države zahtjeva određeno ponašanje prema osoblju svoje diplomatske misije. Član diplomatske misije se i ne može sam odreći nekih privilegija, a posebno ne imuniteta. To može učiniti samo država koja ga je imenovala i bez njezove saglasnosti.